

здатність адекватно сприймати вербальні й невербальні повідомлення, що стосуються безпеки життєдіяльності й охорони праці, розв'язувати складні задачі та вирішувати безконфліктно проблеми в умовах неповної/недостатньої чи суперечливої інформації, послуговуватися знаннями методів пошуку, збору, обробки, зберігання, розповсюдження, надання інформації, необхідної для здійснення професійної діяльності; вміння узгоджувати свої дії та інтереси з учинками інших людей, толерантність, готовність до компромісу, доброзичливість сприятимуть фахівцям аграрної сфери і в умовах пандемії здійснювати життєзабезпечуючу й безпекову власну діяльність, а повноцінне використання сучасних інформаційно-комунікаційних та інноваційних технологій, зокрема дистанційних, забезпечить виконання ними виробничих / освітніх функцій.

Висновки. Отже, професійна компетентність з ОП фахівців аграрної галузі передбачає оволодіння основними компонентами змістовності загального освітнього процесу з необхідною трансформацією, коригуванням та міждисциплінарністю у зв'язку з інноваційними та соціально-економічними змінами в суспільному житті. Важливою умовою належного формування професійної компетентності з ОП є оновлення змісту спеціальних дисциплін та методики подання матеріалу з урахуванням наскрізності та міждисциплінарності, неперервної самоосвіти, саморозвитку та формування професійної компетентності з ОП в єдності всіх структурних компонентів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бокшиц О. Інтеграція знань як основа формування професійних компетентностей майбутніх фахівців з охорони праці у закладах вищої освіти / О. Бокшиц, І. Каменська // Ніжин : Лисенко М. М. – 2018. – № 2. – С. 17–25.

2. Войналович О. В. Сучасні підходи щодо організації інтенсивного навчання з питань охорони праці / О. В. Войналович, Д. А. Дерев'янка, О. А. Шевчук // Збірник наукових праць 10-ї Міжнародної науково-методичної конференції «Безпека життя і діяльності людини – освіта, наука, практика». – К. : Центр учбової літератури, 2011. – Т. 1. – С. 116 – 121.

3. Закон України «Про охорону праці» від 21.11.2002 № 229-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2694-12> (дата звернення: 27.03.2020).

4. Про невідкладні заходи щодо забезпечення національної безпеки в умовах спалаху гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2 : Рішення Ради національної безпеки та оборони України від 13.03.2020 № 87/2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0002525-20> (дата звернення: 27.03.2020).

5. Рідей Н. М. Розвиток екологічної компетентності викладачів у системі післядипломної педагогічної освіти для сталого розвитку / Н. М. Рідей, С. В. Толочко // Актуальні питання гуманітарних наук : міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. – 2018. – Вип. 21. – Т. 2. – С. 144–148.

6. Толочко С. В. Формування екологічної компетентності студентів агротехнічних спеціальностей ВНЗ / С. В. Толочко, А. В. Шкодин // Екологічні науки : науково-практичний журнал. – К. : ДЕА, 2017. – № 18/19. – С. 165–172.

7. Толочко С. В. Теоретичні й методичні засади формування науково-методичної компетентності викладачів у системі післядипломної педагогічної освіти [Текст] : дис. ... д-ра пед. наук / Толочко Світлана Вікторівна. – К., 2019. – 574 с.

Дата надходження до редакції: 30.03.2020 р.

УДК 378.01

DOI: 10.37026/2520-6427-2020-102-2-132-137

Віталіна ПУГАЧ,

викладач кафедри правознавства

і гуманітарних дисциплін

Вінницького навчально-наукового інституту економіки

Тернопільського національного

економічного університету

ФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ

У статті означено та проаналізовано проблему формування правової компетентності в процесі підготовки майбутніх менеджерів охорони здоров'я. Проаналізовано праці, присвячені даній проблемі, та виявлено чинники, які позитивно впливають на процес навчання і зумовлюють успішну професійну діяльність педагогів, зокрема: використання потенціалу

різних вишівських дисциплін для вивчення правових ідей; доповнення теоретичних правових положень відомостями про можливість їхнього практичного застосування в системі охорони здоров'я; засвоєння відомостей, що дають змогу майбутнім фахівцям моделювати свою правову професійну й повсякденну діяльність; створення умов для участі студентів в

активній правозахисній діяльності під час освітнього процесу; організація навчання на вербально-діяльній діалогічній основі, орієнтованій на індивідуально-творчий розвиток студента; введення до навчального плану правових спецкурсів, пов'язаних із системою охорони здоров'я.

Ключові слова: менеджер, правова компетентність, професійна підготовка, система охорони здоров'я.

В статье отмечена и проанализирована проблема формирования правовой компетентности в процессе подготовки будущих менеджеров здравоохранения. Проанализированы работы, посвященные данной проблеме, и выявлено факторы, которые вызывают положительное влияние на процесс обучения и способствуют успешной профессиональной деятельности педагогов, в частности: использование потенциала различных вузовских дисциплин для изучения правовых идей; дополнение теоретических правовых положений сведениями о возможности их практического применения в системе охраны здоровья; усвоение сведений, позволяющих будущим специалистам моделировать свою правовую профессиональную и повседневную деятельность; создание условий для участия студентов в активной правозащитной деятельности во время учебно-воспитательного процесса; организация обучения на вербально-деятельностной диалогической основе, ориентированной на индивидуально-творческое развитие студента; введение в учебный план правовых спецкурсов, связанных с системой охраны здоровья.

Ключевые слова: менеджер, правовая компетентность, профессиональная подготовка, система здравоохранения.

The article identifies and analyzes the problem of legal competence formation in the preparation of future health managers. The analysis of the works devoted to this problem revealed the factors that have a positive impact on the learning process and lead to successful professional activity of teachers: the use of the potential of different higher education disciplines to study legal ideas; supplementation of theoretical legal provisions with information on the possibility of their practical application in the health care system; mastering information that allows future professionals to model their legal professional and day-to-day activities; creation of conditions for participation of students in active human rights activities during the educational process; organization of verbal-activity dialogues based on student's individual and creative development; introduction of legal training courses related to the health care system.

According to the results of the research, we can identify the basic principles on which the legal competencies of future health managers should be formed: «guaranteeing the rights and freedoms of citizens», «rule of law», «rule of law in the exercise of their functional responsibilities» managers, to which includes planning, organizing, controlling, regulating the production and economic activity of health care institutions, as well as motivating the workers who carry it out. In addition, emphasis should be put on combating corruption, bribery and other crimes (official forgery, official negligence and others).

Therefore, due to the changes in the educational environment caused by the integration processes of Ukraine to the EU, the modernization of the content of the education

of managers, it is now important to innovatively update traditional subjects, in particular concerning the formation of legal competences, the introduction of new subjects. In addition, the legal competence of future managers should be linked to the professional direction of non-core subjects; ensuring cross-curricular links between professional and legal disciplines, establishing a rational ratio of study hours to their study, creating legal courses and more.

Key words: manager, legal competence, vocational training, health care system.

Постановка проблеми. Вирішення проблем економічної інтеграції з країнами-членами Європейського Союзу в умовах всесвітньої економічної кризи та російської агресії є для України ключовими. До основних проблем інтеграції України до ЄС спеціалісти відносять такі: неадаптоване до європейських стандартів українське законодавство, суттєві відмінності в системах освіти, охорони здоров'я, пенсійній системі та ін.

Лише впродовж останніх років у межах реформування системи охорони здоров'я були реалізовані задекларовані «Основами законодавства України про охорону здоров'я» (1992) принципи охорони здоров'я: децентралізація державного управління, розвиток самоуправління закладів і самостійність працівників на правовій і договірній основі. Система охорони здоров'я (*далі* – СОЗ) – це складна соціально-економічна система спеціалізованих закладів охорони здоров'я, які володіють матеріальними, фінансовими, трудовими ресурсами та потребують ефективного управління ними [8].

Аналіз наукових досліджень та публікацій. Проблеми професійної підготовки майбутніх менеджерів охорони здоров'я (*далі* – ОЗ) досліджували Н. Васюк, О. Драганова, В. Князевич, В. Михальчук, З. Мнушко, Г. Оганезова, І. Парфьонова, О. Рогова, Н. Чала, Т. Юрочко та інші. Пошук шляхів формування правової компетентності майбутніх менеджерів охорони здоров'я здійснювали О. Баніт, О. Ганзенко, О. Ельбрехт, Г. Козлова, С. Мальона, В. Павленко, О. Поліщук, О. Рахманов, О. Романовський, Л. Скібіцька та інші.

Проте, незважаючи на вагомий науковий результат цих досліджень, поза увагою дослідників залишилася проблема формування правової компетентності майбутніх менеджерів охорони здоров'я в умовах реформування системи охорони здоров'я в Україні.

Метою статті є аналіз основних чинників, що впливають на формування правової компетентності майбутніх менеджерів охорони здоров'я в умовах реформування системи охорони здоров'я в Україні.

Виклад основного матеріалу. Аналіз робіт, присвячених даній проблемі, свідчить, що потрібно виявити чинники, які спричиняють позитивний вплив на процес навчання та зумовлюють успішну професійну діяльність педагогів. До таких, на нашу думку, можна віднести: використання потенціалу різних вишівських дисциплін для вивчення правових ідей; доповнення теоретичних правових положень відомостями про можливість їхнього практичного застосування у СОЗ; засвоєння відомостей, що дають змогу майбутнім фахівцям моделювати свою правову професійну й повсякденну діяльність; створення умов для участі студентів в активній правозахисній діяльності під час освітнього процесу; організація навчання на вербально-діяльній діалогічній основі, орієнтованій на індивідуально-творчий розвиток студента; введення до навчального плану правових спецкурсів, пов'язаних із СОЗ.

Проаналізуємо досвід розвитку спеціальності «Менеджмент в охороні здоров'я» в Україні. У Харківській медичній академії післядипломної освіти (ХМАПО) у січні 2001 року було організовано першу в Україні кафедру менеджменту та економіки в сімейній медицині. А з метою виконання постанови Кабінету Міністрів України про подальше реформування охорони здоров'я та підвищення ефективності системи її управління наказом Міністерства охорони здоров'я (МОЗ) від 05.07.2001 за № 265 на базі цієї кафедри вперше в Україні було створено факультет «Менеджмент в охороні здоров'я». Створення факультету менеджменту в охороні здоров'я стало початком формування ефективної системи підготовки менеджерів охорони здоров'я (було підготовлено близько 360 фахівців для різних областей України). Анкетування, яке проводилося на факультеті на етапі вступних співбесід, свідчить, що його слухачі надають вагомого значення набуттю економічних та правових знань, без оволодіння якими керівникам закладів охорони здоров'я складно здійснювати ефективну практичну діяльність.

Вітчизняні вчені (Н. Васюк, В. Князевич, Т. Юрочко) [1, с. 26–27] вважають, що основною метою впровадження магістерської навчальної програми є підготовка нової генерації та перепідготовка фахівців для органів публічного управління, галузі охорони здоров'я, діяльність яких спрямована на реалізацію політики у сфері охорони здоров'я та розбудову ефективної й результативної системи охорони здоров'я, що відповідає міжнародним стандартам.

Спеціальність «Менеджери (управителі) в охороні здоров'я» з 2010 року була внесена до класифікатора професій ДК 003:2010. При цьому в травні 2014 року відбулося засідання робочої групи МОЗ України щодо опрацювання кваліфікаційної характеристики за фахом «Менеджер в охороні здоров'я», під час якого наголошувалася, що настав час перейти від пілотного впровадження такого виду навчання до поширення його на теренах всієї України та введення відповідної посади у штатний розпис закладів охорони здоров'я. Наразі питання включення менеджерів охорони здоров'я до штатного розпису закладів охорони здоров'я залишається відкритим [7, с. 52–53].

Міністерством охорони здоров'я України 31.10.2018 був виданий наказ № 1977 «Про внесення змін до Довідника кваліфікаційних характеристик професійних працівників» (Випуск 78 «Охорона здоров'я»), яким, зокрема, передбачено розмежування з 1 січня 2019 року функцій директора та медичного директора в медичних закладах. Затвердженими змінами до 2022 року посаду директора на конкурсній основі може обіймати претендент із гуманітарною освітою, правознавець, економіст, лікар, управлінець. А з 2022 року претенденти, які не мають управлінської чи менеджерської освіти у галузі знань «Управління та адміністрування» або «Публічне управління та адміністрування», для роботи на цих посадах повинні додатково її здобути. Ця кваліфікаційна вимога стосується й інших посадових осіб, які планують зайняти керівні посади в СОЗ.

Варто акцентувати увагу на досвіді підготовки менеджерів охорони здоров'я у Львівській бізнес-школі Українського католицького університету, де була створена навчальна сертифікаційна програма «Управління охороною здоров'я» Health Administration Certificate Program у рамках спільного проекту

LvBS, USAID (US Agency for International Development), компанії Deloitte та State University of New York (SUNY). Основною метою програми є автономізація закладів охорони здоров'я України з підготовки нових менеджерів, що мають стати центрами передового досвіду, джерелом обміну знаннями з іншими лікарнями, передумовою впровадження сучасних методів управління, а це – важлива вимога медичної реформи. Спільний проект із SUNY, що фінансується USAID, дасть змогу фахівцям медичної галузі вдосконалити вже набуті знання та створити навчальну програму за світовими стандартами. Такі управлінці в майбутньому можуть стати менеджерами у відділах охорони здоров'я, Національній службі здоров'я (НСЗ) України або Міністерстві охорони здоров'я України при цьому формування їхньої правової компетентності є важливим чинником сформованості управлінської компетентності [17].

У Навчально-науковому інституті магістерської підготовки та післядипломної освіти Університету «Крок» [16] впроваджена спеціальність «Менеджмент» за освітньою програмою «Управління закладом охорони здоров'я». Згідно з нею відбувається підготовка фахівців у сфері управління охорони здоров'я, діяльність яких спрямована на розбудову ефективної та результативної системи охорони здоров'я, що відповідає міжнародним стандартам, а також професіоналів, які володіють сучасними знаннями, інструментами і методами та які здатні приймати практичні рішення, зокрема з урахуванням правових аспектів застосування медичного права в управлінні державним та приватним закладом охорони здоров'я.

Підготовку майбутніх менеджерів закладів охорони здоров'я за спеціальністю «Менеджмент організації і адміністрування в охороні здоров'я» в Києво-Могилянській академії започаткували у 2004 році. Програма підготовки була розроблена спільно з фахівцями Маастрихтського університету (Нідерланди) для підготовки медичних менеджерів на базі немедичної освіти та ґрунтувалася на основі реалізації інноваційного методу – проблемно-орієнтованого навчання.

Програми, за якими навчаються майбутні управлінці, не мають суттєвих відмінностей, окрім того, що навчальні дисципліни можуть мати інші назви. Різниця лише в кількості відведених на їх вивчення годин і змістовному наповненні викладання. Однак наразі практично всі ЗВО намагаються розробляти такі програми, орієнтуючись на зарубіжні аналоги та за умов партнерства з закордонними фахівцями [2].

Завідувач кафедри управління охороною здоров'я Національної медичної академії післядипломної освіти (НМАПО) ім. П. Шупика В. Михальчук зазначає [2], що з 2011 року в Україні діє програма, розроблена за проектом ТАСІС з урахуванням міжнародних вимог до підготовки менеджерів для системи охорони здоров'я. Вона розрахована на 18 місяців очно-заочного навчання. За нею було підготовлено понад 120 фахівців, які наразі зможуть не лише брати участь у конкурсах на заміщення посад генеральних директорів медичних закладів, а й успішно виконувати посадові обов'язки. Адже програма передбачає менеджерську підготовку лікарів, які планують обійняти керівні посади, зокрема й головних лікарів закладів охорони здоров'я, що надають високоспеціалізовану медичну допомогу, та їх заступників. За цією спеціалізацією й донині мають право навчатися тільки лікарі, що закінчили інтернатуру за будь-якою медичною спеціальністю.

Ефективно управляти закладом охорони здоров'я, як уважає науковець НУ «Києво-Могилянська академія» Н. Чала, може лише добре навчений менеджер [5]. Відсутність належного менеджменту в процесі реалізації медичної реформи в Україні стала головною причиною провалу очікуваного «медичного дива». Учена стверджує, що за рахунок комплексного використання різних дисциплін у програмі навчання (епідеміологія, аналіз політики в ОЗ, статистика, логістика й операційний менеджмент, фінансовий менеджмент, економіка в охороні здоров'я тощо) можна підготувати фахівців, які мають сучасне бачення напрямів удосконалення системи охорони здоров'я. Головне, що вони здатні аналітично мислити, вміють організовувати економічно ефективну діяльність закладу чи організації, мають досвід виконання власних практичних проєктів, краще розуміють наслідки прийнятих рішень.

В Інституті бізнес-освіти Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана здійснюється підготовка фахівців за програмою «Бізнес-адміністрування (МБА) у галузі охорони здоров'я» для студентів заочної форми навчання [4]. Програма спрямована на підготовку нового покоління управлінських керівних кадрів для системи охорони здоров'я, здатних проводити успішні реформи в медичній сфері, запроваджувати інноваційний менеджмент та маркетинг на вітчизняному та глобальному ринку здоров'я, оцінювати медичні технології (НТА), професійно та творчо зростати.

Міжрегіональна академія управління персоналом (МАУП) готує фахівців за спеціальністю «Менеджмент організації та адміністрування», спеціалізація – «Медичний та фармацевтичний менеджмент». Метою підготовки магістрів за спеціалізацією «Медичний та фармацевтичний менеджмент» є здобуття теоретичних засад сучасного управлінського мислення з раціональним використанням спеціальних знань при здійсненні процесів планування, організування, контролювання, регулювання виробничо-господарської діяльності медичних та фармацевтичних закладів охорони здоров'я, а також мотивування працівників, які її здійснюють. Основними дисциплінами, які формують якісні характеристики майбутніх менеджерів медичних та фармацевтичних закладів у СОЗ є, зокрема: «Медичний та фармацевтичний менеджмент», «Управління проєктами у сфері охорони здоров'я», «Основи менеджменту охорони здоров'я» та інші.

У Львівському національному медичному університеті ім. Данила Галицького для студентів медичних факультетів викладається дисципліна «Соціальна медицина та організація охорони здоров'я», в якій передбачений модульний блок «Основи менеджменту. Менеджмент охорони здоров'я», у процесі вивчення якої у студентів-медиків формуються управлінські компетентності, зокрема: закони управління в галузі ОЗ; особливості управління в СОЗ; чинники, що впливають на ефективність управління СОЗ; організація управління СОЗ тощо [13].

У Тернопільському національному економічному університеті (ТНЕУ) на базі факультету економіки та управління готують студентів у процесі фахової підготовки магістрів у галузях знань 07 Управління та адміністрування, спеціальність 073 «Менеджмент» за освітньо-професійними програмами «Менеджмент», «Менеджмент закладів охорони здоров'я», «Управління персоналом», «Управління фінансово-економічною безпекою»; 28 «Публічне управління та адміністрування»,

спеціальність 281 «Публічне управління та адміністрування» за освітньо-професійною програмою «Публічне управління та адміністрування».

Із метою визначення змісту управлінської та правової компетентності при підготовці майбутніх менеджерів СОЗ і, зважаючи на наведений вище Наказ МОЗ України та ДКХП, менеджерам закладів ОЗ необхідно пройти підготовку із галузі знань «Управління та адміністрування» або «Публічне управління та адміністрування». Тому проаналізуємо стандарт вищої освіти (першого бакалаврського рівня) 07 «Управління та адміністрування» за спеціальністю 073 «Менеджмент» [14], затвердженого та введеного в дію Наказом Міністерства освіти і науки України від 29.10.2018 № 1165.

Отже, стандарт вищої освіти для першого (бакалаврської) рівня для ступеня «бакалавр» галузі знань 07 «Управління та адміністрування» спеціальності 073 «Менеджмент» із позиції формування правової компетентності передбачає з позиції загальних компетенцій щодо реалізації своїх прав і обов'язків як члена суспільства усвідомлення цінностей громадянського (демократичного) суспільства та необхідності його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини та громадянина в Україні; зберігання та примноження моральних, культурних, наукових цінностей та примноження досягнення суспільства. У межах формування спеціальних компетенцій у правовому аспекті передбачено важливе місце щодо розуміння принципів і норм права та їх використання у професійній діяльності.

Далі розглянемо ще один освітній стандарт за спеціальністю 073 «Менеджмент» галузі знань 07 «Управління та адміністрування» для другого магістерського рівня вищої освіти згідно з Наказом Міністерства освіти і науки України від 10.07.2019 № 959 [15].

Стандартом визначено перелік компетентностей випускника, які складаються з інтегральної, а також загальних і спеціальних (фахових, предметних). Інтегральна компетентність визначена як здатність розв'язувати складні задачі та проблеми в сфері менеджменту або в процесі навчання, що передбачають проведення досліджень та/або здійснення інновацій за невизначеності умов і вимог. Зрозуміло, що, незважаючи на певну невизначеність умов і вимог при здійсненні діяльності суб'єктами господарювання, розв'язання будь-яких складних господарських, фінансових, кадрових та інших завдань і проблем в сфері менеджменту безумовно повинно здійснюватися в правовому полі.

Вимогами до формування загальних компетентностей передбачена здатність випускника діяти на основі етичних міркувань (мотивів), які теж ґрунтуються на правових засадах, чинних у суспільстві. А нормативним змістом підготовки здобувачів вищої освіти, сформульованим у термінах результатів навчання, передбачено набуття навичок прийняття, обґрунтування та забезпечення реалізації управлінських рішень в непередбачуваних умовах, враховуючи вимоги чинного законодавства, етичні міркування та соціальну відповідальність [15].

Систематизувавши загальні та спеціальні компетентності підготовки, зокрема за освітньо-професійними та освітньо-науковими програмами для майбутніх менеджерів за спеціальністю 073 «Менеджмент» галузю знань 07 «Управління та адміністрування»

для другого магістерського рівня вищої освіти можна зробити висновок, що наведений вище стандарт не приділяє значної уваги для більш ґрунтовного вивчення правових дисциплін.

Важливість правової компетентності для підготовки майбутніх менеджерів розкривається в наукових працях багатьох вітчизняних вчених. Так, у методичній праці «Менеджмент організацій» [6] наголошується, що при підготовці менеджерів за спеціальністю 073 «Менеджмент» важливою компетентністю є саме права компетентності, зокрема щодо створення та реєстрації підприємства різної організаційно-правової форми власності; складання статутів, положень про структурні підрозділи підприємства та посадових інструкцій; знання основ законодавства України, зокрема господарського, цивільного, кримінального, адміністративного тощо. Вітчизняний учений В. Павленко також наголошує на важливості формування правових компетенцій і правової компетенції загалом при підготовці майбутніх менеджерів у різних сферах господарської діяльності, зокрема СОЗ [9].

Поділяємо думку О. Ельбрехт [3, с. 5–8], що у зв'язку зі змінами в освітньому середовищі, обумовленими інтеграційними процесами України до ЄС [11, с. 86–88], модернізацією змісту освіти менеджерів, наразі важливого значення набуває інноваційне оновлення традиційних предметів, зокрема тих, що стосуються формування правових компетенцій, введення нових предметів. Крім того, на нашу думку, формування правової компетентності майбутніх менеджерів потрібно пов'язувати із професійним спрямуванням непрофільних предметів; забезпеченням міжпредметних зв'язків між професійними та правовими дисциплінами зі встановленням раціонального співвідношення навчальних годин на їх вивчення, створенням курсів правового характеру тощо.

На думку дослідника О. Поліщук [10, с. 269], лише менеджер зі сформованою правовою компетентністю може створити виховне середовище, яке буде відповідати нормам моралі та належному рівню розвитку суспільства, здійснювати процес синхронізації постійного розвитку суспільства та рівня сформованості правової свідомості громадян.

Так, учений О. Рахманов у своїй монографії [12] досліджував ринок праці топменеджерів, які мають створити можливість для підприємств (установ, організацій), їх розвитку та соціально-економічного процвітання. Однією з успішних умов цього, як вважає дослідник, є формування та застосування ефективної нормативно-правової бази.

Висновок. Отже, на основі результатів досліджень можна виокремити основні принципи, на основі яких мають формуватися правові компетентності майбутніх менеджерів охорони здоров'я, зокрема: забезпечення прав і свобод громадян, верховенства правового закону, панування закону при реалізації своїх функціональних обов'язків менеджерів, до яких входять планування, організування, контролювання, регулювання виробничо-господарської діяльності закладів охорони здоров'я, а також мотивування працівників, які її здійснюють. Крім того, потрібно робити акцент на боротьбі з корупцією, хабарництвом та іншими злочинами (службова підробка, службова недбалість та ін.).

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Васюк Н. О. Підготовка фахівців у сфері охорони здоров'я за спеціальністю «Публічне управління та адміністрування» в Україні / Н. О. Васюк, В. М. Князевич, Т. П. Юрочко // Організація та управління охороною здоров'я: науково-практична конференція з міжнародною участю : матеріали конференції (Київ, 8-20 жовтня 2016 р.). – Київ, 2016. – С. 26–28.
2. Де готують менеджерів для системи охорони здоров'я // Ваше здоров'я. URL: <https://www.vz.kiev.ua/de-gotuyut-menedzheriv-dlya-systemy-ohorony-zdorov-ya/> (дата звернення: 08.04.2020).
3. Ельбрехт О. Модернізація змісту підготовки менеджерів: глобальні тенденції та національна специфіка / О. Ельбрехт // Молодь і ринок. – 2012. – № 5 (88). – С. 5–8.
4. МБА (охорона здоров'я). Друга вища бізнес-освіта для медиків – програма «МБА у галузі охорони здоров'я» / КНЕУ ; Інститут бізнес-освіти. URL: https://kneu.edu.ua/ua/magister_programs/mbaoz/ (дата звернення: 08.04.2020).
5. Менеджмент в охороні здоров'я: потреба є, попиту немає? // Ваше здоров'я. URL: <https://www.vz.kiev.ua/menedzhment-v-ohoroni-zdorovya-potreba-ye-popitu-nemaye/> (дата звернення: 08.04.2020).
6. Менеджмент організацій: методичні вказівки до вивчення дисципліни для студентів галузі знань 07 «Управління та адміністрування» спеціальності 073 «Менеджмент» спеціалізації «Менеджмент і бізнес-адміністрування» / уклад. : Л. Є. Довгань, І. П. Малик, Г. А. Мохонько, М. В. Шкробот, Л. Л. Ведута. – К. : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2017. – 47 с.
7. Науково-практична конференція з міжнародною участю «Організація та управління охороною здоров'я» (18-20 жовтня 2016 р.). URL: http://www.hcm.in.ua/wp-content/uploads/Tezisy_hcm_2016_a5_.pdf (дата звернення: 08.04.2020).
8. Основи менеджменту і маркетингу в медицині : навчальний посібник / Т. В. Єрошкіна, О. П. Татаровський, Т. М. Полішко, С. С. Борисенко. – Д. : РВВ ДНУ, 2012. – 64 с.
9. Павленко В. В. Правовий статус менеджера : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / В. В. Павленко, В. Л. Павленко ; за заг. ред. А. М. Подоляки. – К. : ДП «Вид. дім «Персонал»», 2012. – 326 с.
10. Поліщук О. Права компетентність як основа професійного росту майбутнього менеджера / О. Поліщук // Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини. – 2015. – Ч. 1. – С. 265–269.
11. Пугач В. М. Розвиток майнових відносин в умовах інтеграційних змін / В. М. Пугач // Розвиток освіти, науки, економіки в умовах інтеграційних процесів : зб. матеріалів Всеукраїн. наук.-практ. конф. з міжнародною участю (Вінниця, 20 квітня 2017 р.). – Тернопіль : Крок, 2017. – Т. 2. – Ч. 1. – С. 86–88.
12. Рахманов О. Топ-менеджери великого бізнесу в Україні: соціологічний портрет / О. Рахманов. – К. : Інститут соціології НАН України, 2014. – 116 с.
13. Робоча навчальна програма з навчальної дисципліни «Соціальна медицина та організація охорони здоров'я». URL: http://old.meduniv.lviv.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=131&Itemid=168&lang=uk (дата звернення: 08.04.2020).

14. Стандарт вищої освіти України. Перший (бакалаврський) рівень вищої освіти. Ступінь вищої освіти «бакалавр». Галузь знань 07 «Управління та адміністрування», спеціальність 073 «Менеджмент», затв. наказом МОНУ від 29.10.2018 № 1165. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/12/21/073-menedzhment-bakalavr.pdf> (дата звернення: 08.04.2020).

15. Стандарт вищої освіти України. Другий (магістерський) рівень вищої освіти. Ступінь вищої освіти «магістр». Галузь знань 07 «Управління та адміністрування», спеціальність 073 «Менеджмент», затв. наказом МОНУ від 10.07.2019 № 959. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2019/07/12/073-menedzhment-magistr.pdf> (дата звернення: 08.04.2020).

16. Університет «КРОК»: навчально-науковий Інститут магістерської підготовки та післядипломної освіти. URL: <https://www.krok.edu.ua/навчальні-програми/фпо/menedzhment> (дата звернення: 08.04.2020).

17. LvBS та State University of New York розробляють навчальну програму для медичних менеджерів / Львівська бізнес-школа УКУ. URL: <https://lvbs.com.ua/news/lvbs-ta-state-university-of-new-york-rozroblyayut-navchalnu-programu-dlya-medichnih-menedzheriv/> (дата звернення: 08.04.2020).

Дата надходження до редакції: 10.04.2020 р.

УДК 37.091.33

DOI: 10.37026/2520-6427-2020-102-2-137-140

Ірина УДОВИЧЕНКО,

доктор педагогічних наук, доцент,
проректор із науково-педагогічної
та методичної роботи Сумського ОІППО

МІЖПРЕДМЕТНІ ЗВ'ЯЗКИ ЗМІСТУ ПРОФІЛЬНОГО НАВЧАННЯ ГЕОГРАФІЇ УЧНІВ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

У статті акцентовано увагу на значенні міжпредметних зв'язків у шкільному навчанні на сучасному етапі розвитку освіти, що обумовлено нинішнім рівнем розвитку науки та вимогами до ступеня освіченості випускників закладів загальної середньої освіти, зокрема профільного спрямування. На основі міжпредметних зв'язків, використаних під час опанування учнями змісту географії на профільному рівні, подано приклади запитань, завдань та тем уроків інтегрованого спрямування.

Ключові слова: міжпредметні зв'язки, географія, навчання, профільне спрямування, заклади загальної середньої освіти.

В статье акцентировано внимание на значении межпредметных связей в школьном обучении на современном этапе развития образования, что обусловлено современным уровнем развития науки и требованиями к уровню образованности выпускников заведений общего среднего образования, особенно профильного направления. На основании межпредметных связей, использованных во время изучения учениками содержания географии на профильном уровне, предоставлено примеры вопросов, заданий и тем уроков интегрированного направления.

Ключевые слова: межпредметные связи, география, обучение, профильное направление, заведения общего среднего образования.

The current realities in the development of Ukrainian society have led to new priorities for the education sector; which also include in Ukraine, rethinking approaches to the building of a pedagogical process as a whole and using integrated, cross-curricular learning in particular.

The article attention is focused on the importance of intersubjective connections in school education at current stage of education reform, which is determined by the current level of development of science and requirements for the education level of school graduates.

The role of cross-curricular relationships in the development of personality traits that are formed under the influence of the educational functions of cross-curricular communication and students' knowledge, under the influence of the educational function of cross-curricular relationships; creativity and independence, under the influence of a developing function; complex perception of information – a constructive function is important.

An example, item, print job, example subject of mininotes of binary lesson of senior profile high school is presented.

The purpose of the article is to highlight the importance of integrating natural and humanities, in the lessons of geography and cross-curricular relations in the education of students in general secondary schools, including specialization.

The conducted research and practical experience make it possible to conclude that the use of binary lessons